

(Δημοσιεύθηκε στην Εφημερίδα *Η ΘΕΣΣΑΛΙΑ*, 3 Οκτωβρίου 2010. «Διαδρομές», Αφιέρωμα «Ρήγας Βελεστινλής και Παιδεία: Το όραμα για τη μόρφωση των παιδιών», σελ.7)

Ρήγας Βελεστινλής και Παιδεία. Πρωτοποριακές ιδέες και συγκροτημένη σκέψη για τη μόρφωση των παιδιών

Οι αντιλήψεις του Ρήγα Βελεστινλή (1757-1798) για την παιδεία ιδιαίτερα αποτυπώνονται στο σημαντικό κείμενό του, που περιέχεται στο άρθρο 22 των *Δικαίων του Ανθρώπου*. Η μελέτη, διερεύνηση και ανάλυση του άρθρου αυτού δείχνει τις πρωτοποριακές του ιδέες, την συγκροτημένη του σκέψη για την παιδεία και το πόσο μπροστά ήταν από την εποχή του. Μάλιστα, οι τελευταίες φράσεις του άρθρου αυτού είναι προσθήκη του ίδιου του Ρήγα στο γαλλικό κείμενο, το οποίο μετέφρασε. Δείγμα και αυτό της δυναμικής του πνεύματός του.

Αναλυτικότερα το περιεχόμενο του άρθρου 22 στα «Δίκαια του Ανθρώπου» είναι το ακόλουθο:

«Όλοι χωρίς εξαίρεσιν έχουν χρέος να ηξεύρουν γράμματα. Η Πατρίς έχει να καταστήση σχολεία εις όλα τα χωριά δια τα αρσενικά και θηλυκά παιδιά. Εκ των γραμμάτων γεννάται η προκοπή με την οποίαν λάμπουν τα ελεύθερα έθνη. Να εξηγούνται οι παλαιοί ιστορικοί συγγραφείς. Εις δε τας μεγάλας πόλεις να παραδίδεται η γαλλική και ιταλική γλώσσα. Η δε ελληνική να είναι απαραίτητος».

Παρατηρούμε ότι ο Ρήγας δίνει σημασία στην μόρφωση του ανθρώπου. Τονίζει πως όλοι πρέπει να γνωρίζουν «γράμματα», να μορφώνονται. Μάλιστα, επισημαίνει και την προσωπική συμμετοχή του κάθε ανθρώπου στην μόρφωση, τονίζοντας ότι όλοι οι πολίτες του κράτους του έχουν υποχρέωση, «χρέος» όπως αναφέρει, να ξέρουν γράμματα. Να συμμετέχουν και οι ίδιοι στην προσπάθεια της μόρφωσης. Χωρίς την ενεργητική συμμετοχή του ανθρώπου δεν είναι δυνατόν να εμποδισθούν οι γνώσεις και να υπάρξει η διαμόρφωση της προσωπικότητάς του, η μόρφωση.

Παράλληλα, ο Ρήγας σημειώνει ότι για να κατορθωθεί αυτό θα πρέπει να υπάρξει μέριμνα για την ίδρυση σχολείων στα χωριά και πόλεις, ώστε να μορφώνονται όλα τα παιδιά του κράτους του. Μάλιστα, τονίζει ότι θα πρέπει να μορφώνονται και τα κορίτσια. Ο Ρήγας γνώριζε τον παιδευτικό ρόλο της μητέρας στην ανατροφή των παιδιών. Για πρώτη φορά το 1797 σε Σύνταγμα καταγράφεται η πρωτοποριακή αυτή ιδέα του Ρήγα, που είναι δική του καθαρά προσθήκη. Δεν υπήρχε στο γαλλικό πρότυπο που μετέφρασε. Το γεγονός αυτό δείχνει τη δυναμική του πνεύματός του, τις παιδαγωγικές του αντιλήψεις.

Επί πλέον, ο Ρήγας μπορεί να θεωρηθεί και ως ο εισηγητής της ισότητας των δύο φύλων. Προσθέτουμε για την ισότητα των φύλων ότι ο Ρήγας στο άρθρο 109 του Συντάγματός του γράφει και για την στρατιωτική εκπαίδευση των γυναικών. Συγκεκριμένα γράφει σ' αυτό το άρθρο «Όλοι οι Έλληνες είναι στρατιώται. Όλοι πρέπει να γυμνάζονται εις τα άρματα και να ρίχνουν εις το σημάδι. Όλοι πρέπει να μαθαίνουν την τακτικήν. Ως και οι Ελληνίδες βαστούν μιζράκια (τόξα) εις το χέρι, αν δεν είναι επιτήδεια εις το τουφέκι». Σημειώνουμε ότι το μισό άρθρο, που παρατέθηκε, είναι προσθήκη του Ρήγα στο αντίστοιχο γαλλικό κείμενο, που μετέφρασε. Στοιχείο ιδιαίτερο της δυναμικότητάς της προσωπικότητάς του, που έχει χαρακτηριστεί και ως στρατιωτικός νους.

Εντύπωση προκαλεί το γεγονός ότι ο Ρήγας πολύ σωστά συνδέει την πρόοδο με την μόρφωση. Η ανάπτυξη της παιδείας συμβάλει καθοριστικά στην γενική πρόοδο, οικονομική, επιστημονική, τεχνική, κοινωνική. Ένα διαχρονικό αίτημα πολύ επίκαιρο και στις μέρες μας. Γι' αυτό και η επένδυση στην παιδεία είναι πολύ αποδοτική συμβάλλοντας στην γενικότερη πρόοδο και «προκοπή», ενός λαού. Χαρακτηριστικά ο Ρήγας τονίζει ότι «εκ των γραμμάτων γεννάται η προκοπή με την οποίαν λάμπουν τα ελεύθερα έθνη». Η ρήση αυτή του Ρήγα θα έπρεπε να αποτελεί το βασικό σύνθημα της πολιτικής, της παιδείας και της κοινωνίας μας.

Ακόμη, ο Ρήγας δίνει και παιδαγωγικές οδηγίες για τον τρόπο διδασκαλίας της ιστορίας, που αποτελεί σημαντικό παράγοντα ενίσχυσης της ιστορικής μνήμης και αυτοσυνειδησίας Τονίζει πως θα πρέπει «να εξηγούνται οι παλαιοί ιστορικοί συγγραφείς». Να μην γίνεται μια ξερή απαρίθμηση γεγονότων και ημερομηνιών, αλλά στη διδασκαλία να καταβάλλεται προσπάθεια να ερμηνεύονται τα ιστορικά γεγονότα. Να γίνεται δηλαδή μια αναλυτική διεύδυση στις αιτίες τους, ώστε να κατανοείται η πορεία και εξέλιξη της ιστορίας του ανθρώπου και της κοινωνίας.

Έχοντας υπ' όψιν τη σημασία της γνώσης των ξένων γλωσσών στην επικοινωνία των ανθρώπων και των λαών και την συμβολή γενικότερα στην πρόοδο και ανάπτυξη, ο Ρήγας συνιστά να διδάσκονται στα σχολεία των πόλεων του κράτους του δύο ξένες γλώσσες, που τότε οι πιο διαδεδομένες ήταν η γαλλική και ιταλική γλώσσα. Πρακτική που τώρα γενικεύεται στις μέρες μας.

Παράλληλα όμως για να πετύχει μια ισορροπία στην εκπαίδευση και να μην υπάρξει κάποια αλλοτρίωση, αποξένωση από την ελληνική γλώσσα, ο Ρήγας με έμφαση συμπληρώνει ότι στα σχολεία θα πρέπει απαραίτητα να διδάσκεται και η αρχαία ελληνική γλώσσα, η «ελληνική», όπως γράφει. Σ' αυτήν τη γλώσσα ήταν γραμμένα τα μεγάλα επιτεύγματα του ανθρωπίνου πνεύματος: *Ιλιάδα*, *Οδύσσεια*, οι τραγωδίες, τα έργα του Πλάτωνα, Ιπποκράτους, Αριστοτέλους καθώς και η Καινή Διαθήκη. Κατ' αυτόν τον τρόπο ο Ρήγας προσφέρει και ένα διαχρονικό μήνυμα, το οποίο είναι και πολύ επίκαιρο στις μέρες μας για την διδασκαλία των αρχαίων ελληνικών κειμένων στα σχολεία της Ελλάδος.

Συμπληρώνουμε ότι για την διδασκαλία της ελληνικής γλώσσας, ο Ρήγας Βελεστινλής προσφέρει τις δικές του εμπειρίες σχετικά με την γλώσσα στον Πρόλογο του βιβλίου *Φυσικής απάνθισμα*. Τονίζει ότι έγραψε το βιβλίο του σε «απλούν ύφος», για να γίνουν κατανοητά από τους αναγνώστες του τα όσα γράφει και να μην ταλαιπωρηθούν, όπως ο ίδιος ταλαιπωρήθηκε κατά τη σπουδή της ελληνικής γλώσσας με την «γρυφότητα του ελληνισμού», όπως χαρακτηριστικά γράφει, στην κατανόηση κειμένων γραμμένα σε αρχαία ελληνική διάλεκτο.

Κατ' αυτόν τον τρόπο μας δίνει τις απόψεις του πως η σπουδή της γλώσσας θα πρέπει να γίνεται με μέθοδο, χωρίς τις ακρότητες των δασκάλων της εποχής του, που θέλανε να εισαγάγουν αυτούσια την αρχαία ελληνική. Ωστόσο, στο άρθρο 22 των *Δικαίων του Ανθρώπου*, που μνημονεύθηκε, τονίζει την ανάγκη μελέτης και της αρχαίας ελληνικής γλώσσας, που είναι η βάση γενικότερα της ελληνικής γλώσσας επισημαίνοντας κατ' αυτόν τον τρόπο την διαχρονική ενότητά της.

Συνοπτικά βλέπουμε ότι ο Ρήγας έχει ξεκαθαρισμένη και πρωτοπόρα θέση για τον ρόλο της εκπαίδευσης στην ανάπτυξη και πρόοδο του ατόμου και της κοινωνίας. Στην μόρφωση θα πρέπει να συμμετέχουν και τα κορίτσια, που για πρώτη φορά προτείνεται από τον Ρήγα. Επί πλέον, να υπάρχει ενεργητική συμμετοχή του κάθε ανθρώπου στην μόρφωσή του, ενώ παράλληλα η πολιτεία θα πρέπει να δημιουργεί σχολεία σε όλη την επικράτειά της, έχοντας ως γνώμονα πως «εκ των γραμμάτων γεννάται η προκοπή».